

Slutteksamen

**2613 Litteratur etter 1900,
for internasjonale studenter**

10.5. 2017

Tid/Time :	5 timer	(10-15)
Målform/Language :	BOKMÅL	
Sidetall/Pages :	11, med forside	
Hjelpemiddel/Aids :	Ordbøker og ordlister	
Merknader/Notes		
Vedlegg/Appendix :	9 sider	

Sensuren blir offentliggjort på studentweb

The results will be published on Studentweb.

Oppgaver

Skriv én (1) av oppgavene:

- 1) Analyser og tolk diktet «Byens metafysikk» (1933) av Rolf Jacobsen.
Teksten er vedlagt.
- 2) Analyser og tolk novellen «Folk i regn» (2006) av Bjarte Breiteig.
Teksten er vedlagt.
- 3) Analyser og tolk romanen *Kjærlighet* (1997) av Hanne Ørstavik.
Utdrag er vedlagt.

Folk i regn
fra Bjarte Breidvig (2006):
Folk har begynt å banke på

DE PÅRØRENDE STO ALLEREDE OG ventet da vi svingte inn på plassen foran kapellet. De hadde samlet seg i en liten gruppe under halvtaket, men trakk nå ut i regnet for å gi plass til bilen. Det var tidlig på formiddagen. Jeg hadde dormet av på veien ut, og da Hermund vekket meg, hadde jeg et øyeblikk hatt følelsen av å være på vei hjem etter en lang reise. Nå var følelsen erstattet av en mild uro. Jeg steg ut av bilen og klemte døren stille i etter meg. Mens jeg strammet slipset, prøvde jeg å gjette meg til hvem av de pårørende som var enkemannen. En fyr på rundt femti trådte frem. Da vi håndhilste, gikk det opp for meg at jeg kjente ham fra før; det var Seland, en gammel venn av foreldrene mine. Så var det altså kona hans som ventet oss på kjølerommet. Seland var blitt tynnere i håret siden sist og hadde fått briller.

Så det er du som kommer, sa han.

Ja, sa jeg. Det var trist med kona di.

Trist, ja ...

Han virket nesten forundret. Han la hodet på

skakke, som om han lyttet etter noe, men de eneste lydene kom fra regnet, som bruste mykt mot trekro- nene over oss. Hermund hadde åpnet bakdøren i bår- rebilen og trukket den tomme kista halvveis ut. Han holdt den i endehåndtaket med en hånd, mens han med den andre skjermet sveisen for ikke å bli våt. Se- land rakte meg nølende en pose.

Jeg tok med blusen hennes, sa han.

Blusen? sa jeg.

Det er en hun kjøpte ganske nylig.

Han tok av seg brillene, som var fulle av små regndråper, og så på meg med det samme forundre- de blikket. Uten briller ble han mer slik jeg husket ham, og noen sekunder kjente jeg den ekle kriblin- gen i kroppen jeg pleide å få som gutt når det kom gjester. Seland gned seg med tommel og pekefinger innerst i munnvikene, som var svært såre. Så satte han brillene på seg igjen og tok meg i hånden på nytt.

Det var altfor lenge siden, sa han og trakk seg til- bake til de andre.

Nå fikk jeg også øye på Truls, sønnen hans, der borte; han sto for seg selv under en paraply. Også han hadde fått briller. På paraplyen var det reklame for et idrettslag jeg selv hadde vært medlem av en periode, men som hadde gitt meg lite annet enn yd- mykkelser. Truls merket ikke at jeg nikket til ham, så

jeg gikk bort til Hermund og tok tak i kista. Mens vi bar den opp trappen og gjennom døren, så jeg hvordan folk strakte på seg for å få et glimt inn i den mørke salen.

Kapellet lå som et lite anneks til sykehuset, og fra en dør forrest i salen ledet en smal gang videre inn i sykehusets kjeller. Hermund hadde vært der mange ganger og visste hvor vi skulle. Han åpnet døren til kjølerommet, hvor fem-seks lik lå på hver sin metalltralle. De var alle svøpt i lakener, men det var slurve gjort, og her og der stakk en hånd eller en blåblek fot ut. Hermund fant frem til kroppen som var merket Seland og trillet den tilbake gjennom gangen, med meg i hælene.

Og så skulle hun ha på seg en bluse? spurte han. Jeg forsto det sånn, sa jeg.

Trallen skranglet idet han skubbet den over terskelen og inn i kapellet. En gåstol og flere par tøfler ved døren vitnet om at salen ble brukt som andaktsrom for pasientene. Hermund holdt blusen opp foran seg. Han så på de lange båndene som hang fra kragen og som tydeligvis skulle knyttes til en sløyfe.

Faen, mumlet han.

Han slapp blusen fra seg og gikk tilbake til trallen. Jeg ble stående og se på mens han brettet lakenene til side og avdekket fru Seland. Naken og visse lå hun

der med hendene foldet over den slappe magehuden. Gjennom den halvåpne munnen så jeg inn på de plømberte tennene, og jeg hørte som et ekko av latteren hennes. Jeg husket henne tydelig fra for lengst passerte friluftsgudstjenester og søndagsbesøk. Hun hadde vært en nervøs dame med rykkete bevegelser og gjennomtrengende stemme, og av en eller annen grunn var det alltid de som besøkte oss, aldri vi dem. Truls og jeg tilbrakte timene på rommet mitt, hvor vi leste Sølvpilen eller bygget meccano, mens vi lyttet til de voksnes dempede prat inne fra stuen. Ibland kunne det være stille der inne i lange tider, før fru Selands stemme begynte å hakke om et eller annet, så ville Mor eller Fars stemme føye seg til, og praten ville være i gang igjen, for en stund. Men Selands stemme hørte jeg sjelden, det var alltid kona hans som snakket. Det slo meg, der inne på rommet, hvor vanskelig det måtte være for foreldrene mine å sitte slik, mens kaffen kjølnet i koppene og melisen størknet på bollen, og de bare ventet på at gjestene skulle gå. Og det hendte at jeg stakk av fra Truls, snek meg ut og rundt i gatene på jakt etter andre ting å finne på. Men ofte, når jeg kom ut, hadde jeg mistet lysten til å finne på noe, og det endte med at jeg gjemte meg bort et sted. Mens det skumret rundt meg, lå jeg på et garasjetak eller innunder en hekk og ventet på at Selands bil skulle bli borte fra innkjørselen vår.

Det var ikke lett å få på fru Selaånd blusen. De lange fingrene hennes sprikte inni ermene, og neglene hengte seg ustanselig opp i stoffet. Dessuten var blusen så tynn og gjennomsliktig at sikkert ingen ville ha brukt den uten BH under. Hermund spekulerte på hva hun kunne ha dødd av; han påsto at han kunne se på likene hvordan de siste ukene hadde vært.

De innsunkne øynene, sa han. Du kan se hun har vært deprimert.

Kreft, kanskje? foreslo jeg.

Næ ... Da er de tynnere. Og ikke så gule i huden.

Øynene var enda mer innsunkne på ham vi hadde i går, sa jeg.

Han hadde tatt livet av seg.

Hvordan vet du det?

Sånt ser du.

En dør gikk opp. Det var presten som kom inn fra et bakrom. Han hadde fått på seg prestekjolen og var i ferd med å feste det lilla båndet over skuldrene. Han nikket til Hermund, som han tydeligvis kjente fra før.

Ny mann på opplæring? spurte han.

Hermund trakk på skuldrene:

De kommer og går.

Presten smilte til meg og ble stående og se på mens vi skjøv trallen med fru Seland inntil kista. Hermund grep tak rundt anklene hennes og overlot

dermed hodet til meg. Jeg tok et solid grep under nakken, slik jeg hadde lært. Men jeg glemte å støtte med tomlene under kjeven, og da fru Seland arm under løftet plutselig gled ned og ble liggende som brekkestang mot kistekanten, glapp jeg taket. Kroppen slo borti trallekanten og bumset i gulvet, der den ble liggende i en forvridd stilling. Jeg grep tak på nytt og fikk sammen med Hermund lempet henne opp i kista, men noe måtte ha løsnet inni henne, for ut gjennom munnen og nesen strømmet et klumpete og nesten svart oppkast. Det trakk inn i blusestoffet og bredte seg over brystet hennes, og fra strupen lød det som surklingen i et sluk. Presten kom bort til kistekanten mens han holdt seg for nese og munn.

Få på lokket, mumlet han.

Hermund, som ofte hadde kjøftet og vært hissig under opplæringen, var nå helt rolig. Han strøk seg over pannen, så på klokken, deretter på meg, og la en hånd på skulderen min.

Stikk ut i bilen etter klorpulveret, ba han. Så tar jeg meg av blusen imens.

Det svømte rundt i meg da jeg kom ut på trappen. De pårørende sto fremdeles ute i regnet, og alles blikk fulgte meg mens jeg gikk ned og åpnet bilen på førersiden. Jeg knelte på den våte asfalten og lette

blant rasket under setet til jeg fant klorboksen. Da jeg rettet meg opp, sto Truls der.

Lenge siden, sa han.

Ja, sa jeg. Trist med din mor.

Han smilte skjævt, som om jeg hadde sagt noe morsomt.

Hva er det der?

Han nikket mot klorboksen, som jeg ubevisst hadde begynt å fikle med.

Å det? Bare noe pulver.

Det dryppet fra kanten av paraplyen hans. Jeg fikk en fornemmelse av at han angret at han var kommet bort til meg. Jeg lette etter noe vennlig å si, noe om moren hans, en positiv egenskap hun hadde hatt, men jeg kom ikke på noe. Nå ble det bevegelse borte i gruppa av pårørende; det var Seland, som midt iblant de andre hadde satt seg ned på huk. Det så tåpelig ut, middelaldrende og dresskledd som han var, i en stilling som om han skulle drite. Han skjulte fjeset i hendene, mens folk rundt ham prøvde med skulderklapp og forsiktige oppmuntringer å få ham opp igjen. Truls ga seg til å snurre på paraplyen, uten å merke dråpene som traff meg.

Nå har det klikket for ham, mumlet han.

Det er godt han har deg, sa jeg, men angret med det samme, jeg tenkte: Nå begynner han å grine, og jeg så ned på skoene hans, de litt for lange dress-

buksene som var blitt våte nederst, men da jeg løftet blikket igjen, så jeg at han tvert imot kjempet for ikke å le. Han holdt hånden for munnen, men noen små fnis slapp likevel ut. Jeg måtte snu meg bort, fordi et påtrengende minne hadde dukket opp i meg.

Det var en søndag. Jeg hadde stukket av fra Truls og ruslet rundt i gatene en stund, før jeg vendte hjem igjen og gjemte meg i vår egen hage. På denne tiden var det ikke langt fra hushjørnet vårt en liten knaus, som siden ble sprengt bort for å gjøre plass til garasjen, men som jeg denne kvelden kunne ligge flat på toppen av og se inn på mitt eget rom. Truls satt på sengen min og lo for seg selv. Jeg syntes aldri jeg hadde sett ham så tydelig før: fregnene i kinnene, mønsteret i strikkegenseren, den oppbitte plastremmen på kalkulatorklokken. Nå som han var alene, verken leste, lekte eller så han på noe; han bare satt der, rett opp og ned, og holdt seg for munnen mens han ristet av latter.

Det var ingen vanlig oppkastlukt som møtte meg i gangen, men en metallisk eim som kjentes giftig å få ned i lungene. Hermund kom ut fra toalettet med blusen, som han hadde dynket i vann og deretter forsøkt å tørke. Han kjente på stoffet, men ristet på

hodet og forsvant på toalettet igjen, og jeg hørte håndtørkeren starte opp der inne. Jeg gikk inn i salen, hvor lysene brant med rene flammer i kandela-berene. Et vindu var blitt åpnet og slapp inn lyden av sildrende regn. Fru Seland lå naken i kista nå, med dyna opp til livet. Jeg prøvde å trekke den lenger opp, men da kom tærne til syne i motsatt ende, så jeg ga meg i stedet til å drysse det hvite pulveret rundt på skjulte steder i kista og kjente med lettelse hvordan klorlukten bredte seg og gradvis fortrenget stanken. Klokken min ga fra seg to kjappe pip: signalet om at bisettelsen nå skulle ha begynt. Snarere enn å stresse meg, virket dette beroligende; nå ble vi uansett forsinket, det var ingen vits i å skynde seg. Trett som jeg var, satte jeg meg på en stol på første rad. Jeg lente meg godt tilbake og glippet med øynene mot altertavlen. Det vevde teppet var hengt på kroker for at det lett skulle kunne tas ned for ikke-kristne seremonier. På teppet kom små menneskeskikkelser svevende opp fra en slags kum og spredte seg i det som nok skulle være paradiset: et grågrønt slettelandskap der noen brune dyr beitet. Jeg lot øynene gli igjen, og mer skulle det ikke til før jeg befant meg på den samme sletten. Jeg vandret innover mot horisonten, på leting etter noe, og kanskje var det andre folk jeg lette etter, men det var ingen der, og etter hvert heller ingen dyr, bare meg selv og den endeløse sletten. En

kremting brakte meg tilbake til kapellet. Det var pres-ten som sto foran meg.

Tiden før bisettelsen, sa han. Det er alltid den ver-ste.

Jeg så at han var ung, bare et par år eldre enn meg selv.

Var det sånn at du kjente de pårørende? spurte han.

Jeg kjente dem en gang for lenge siden, sa jeg.

Men ikke nå lenger?

Nei.

Jeg var hjemme hos dem for noen dager siden, fortalte han. Jeg snakket lenge med dem.

Og selv om jeg ikke spurte hva han hadde snakket med dem om, la han til:

Jeg har taushetsplikt.

Han la en finger over leppene og knuste, men ble straks alvorlig igjen.

Jeg skal gi meg til høsten, sa han. Jeg orker ikke mer.

Plutselig løftet han hodet, lyttende. Det lød en svak banking ute fra gangen. Jeg gikk ut dit, og da jeg fikk se konturene av hoder gjennom det ruglete dørglasset, skyndte jeg meg videre inn til Hermund på toalettet. Han trakk blusen bort fra håndtørkeren, som straks slo seg av.

Nå banker de på der ute, sa jeg.

Han studerte blusen, som var krøllete og misfar-
get.

Helt ubrukelig, sa han.

Han ga den til meg og la til:

Det var du som tok imot den.

Hermund åpnet dørene, og vi stilte oss på hver vår side med hendene på ryggen. Vi holdt en andektig mine mot det våte gravfølget som kom tassende inn mellom oss, med Seland i spissen. De spredte seg som best de kunne i salen i det som nok var et felles forsøk på å få det til å virke fullt. Organisten var på plass i kroken og spilte et mykt preludium med blikket festet i taket. Truls var den siste som kom opp trappen. Han tok seg god tid med å legge sammen paraplyen, før han ble stående og stirre mot skjortebrystet mitt.

Er det noe i veien? hvisket jeg.

Blir du med inn, sa han.

Han løftet ikke blikket fra skjorten min. Jeg forklarte at jeg ikke kunne gå fra jobb, at jeg fortsatt hadde plikter. Men Hermund blunket og sa:

Det er greit, bare bli med ham inn du.

Jeg kunne ikke annet enn å dilte etter Truls frem til første rad, der faren allerede satt sammensunket. Tyntflytende tårer strømmet frem fra under brilleglassene hans. En rest av oppkastlukten lot seg frem-

deles kjenne, og jeg stirret mot kista, hvor lokket nå var skrudd på, men hvor jeg visste at den ødelagte blusen lå sammenkrøllet mellom fru Seland's kalde føtter. Organisten lot preludiet gli over i åpningsalmen, og Seland, som var den eneste av oss som hadde fått med seg salmebok, holdt den inn over Truls' fang så vi alle kunne synges. Jeg fikk øye på Hermund. Han hadde sneket seg inn for å lukke vinduet, men stoppet opp et øyeblikk og smilte mot oss, som satt med hodene tett samlet, før han gjorde det han skulle og trakk seg tilbake mot døren, like prikkfri og stilig som alltid.

*Når jeg blir gammel skal
vi reise av sted med toget. Så langt det bare går an.
Se ut av vinduet på fjell og byer og sjøer, snakke med
folk fra fremmede land. Være sammen hele tiden.
Aldri komme fram.*

Det går med tre bøker i uken, ofte fire, fem. Helst skulle hun ha lest hele tiden, sittet i sengen under dynen med kaffe, masse røyk og en varm nattkjole. Hun kunne ha kvittet seg med tv'n også, jeg ser jo aldri på den, tenker hun, men det hadde vel ikke gått for Jon.

Hun svinger til side for en gammel dame som vagger avgårde og drar en grå trillebag på den islagte veien. Det er mørkt, det er brøytekantene som henger over veien og skygger for, tenker Vibeke. Så oppdager hun at hun har glemt frontlysene og kjørt

HANNE ØRSTAVIK Kjærlighet

© Forlaget Oktober as, Oslo

Første gang utgitt i 1997

Denne utgaven utgitt i 2013

Bokomslag: Egil Haraldsen & Ellen Lindeberg | EXIL DESIGN

Trykk og innbinding: UAB PRINT-IT

Papir: 70 g Enso Creamy, 2,0

ISBN: 978-82-495-1122-8

www.oktober.no

nesten hele veien hjem med mørklagt bil.

Hun slår dem på.

Jon prøver å la være å blunke. Han får det ikke til. Det er musklene rundt øyet som får krampe. Han står på knærne i senga og ser ut av vinduet. Det er helt stille. Han venter på at Vibeke skal komme hjem. Han prøver å holde øynene åpne og i ro, han stirrer mot det samme stedet utafør vinduet. Det er minst en meter med snø. Nede i bakken, under snøen, bor det mus. De har gangveier og kanaler. De besøker hverandre, tenker Jon, kanskje de gir hverandre mat.

Lyden av bilen. Når han venter på at den skal komme, kan han ikke huske den i hodet. Jeg har glemte den, tenker han. Men så kommer den, ofte når han har tatt en pause i ventinga og ikke tenker på det. Da kommer hun og han kjenner lyden igjen, han hører den, med magen, det er magen som husker lyden, ikke jeg, tenker han, og like etter at han har hørt bilen, kan han se den, fra det ene hjørnet av vinduet, den blå bilen hennes kommer rundt svingen bak snøskavlens nede ved veien, hun vrir den inn ved huset og kjører opp den lille bakken til inngangen.

Motoren er høy og helt tydelig inne på rommet før hun slår den av. Så hører han henne slå igjen

bildøra før ytterdøra åpnes, han teller sekundene før den lukkes igjen.

Samme lydene hver dag.

Vibeke skyver bærepøsene innover i gangen og bøyer seg ned for å snøre opp støvlene. Hendene hovner etter kulden, varmeapparatet i bilen har gått i stå. En kollega satt på hjem fra butikken i forrige uke, hun snakket om at hun kjente en som reparerte sånt billig. Vibeke smiler når hun tenker på det. Hun har ikke så mye penger og hun bruker dem ihvertfall ikke på bil. Så lenge den går er hun glad til.

Hun plukker opp posten som ligger på bordet under speilet. Hun kjenner seg litt stiv i skuldrene, akkurat passe etter en aktiv dag, hun blir stående og rulle på skuldrene og strekke nakken før hun lener hodet bakover og slipper ut et ah.

Hun kler av seg, tenker han, han ser henne for seg i gangen, foran speilet, at hun henger frakken opp på knaggen mens hun ser inn i det. Hun er sikkert sliten, tenker han. Han åpner en eske fyrstikker og tar ut to. Han setter en fyrstikk i hver øyehule for å holde øyelokkene på plass så han ikke kan blunke. Du vokser det av deg, sier Vibeke når hun er i godt humør. Fyrstikkene er som tjukke stokker, det er vanskelig

Byens metafysikk (av Rolf Jacobsen, fra *Jord og jern* (1933)).

Under rennestensristene,
under de skimlete murkjellere,
under lindealléenes fuktige røtter
og parkplenene:

Telefonkablernes nervefibre.
Gassledningenes hule blodårer.
Kloakker.

Fra østens skyhøie menneskealper,
fra vestens villafasader bak spirea
- de samme usynlige lenker av jern og kobber
binder oss sammen.

Ingen kan høre telefonkablernes knitrende liv.
Ingen kan høre gassledningenes syke hoste i avgrunnen.

Ingen kan høre kloakkene tordne med slam og stank
hundrede mil i mørke.

Byens jernkledde innvolder
arbeider.

Men oppe i dagen danser jo du med flammende
fotsåler over asfalten, og du har silke mot navlens
hvite øie og ny kåpe i solskinnet.

Og oppe i lyset etsteds står jo jeg og ser hvordan
cigarettenes blå sjel flagrer som en kysk engel
gjennom kastanjeløvet mot det evige liv.

